

STEEDS OP NIEUW BEGINNEN

Serie Hoor je mij?

Ik wilde deze dienst vooral luisteren. We luisteren naar de stemmen waarin mensen die naast een ander staan die lijdt aan het woord komen. Naast een ander staan die lijdt. Wat doet dat met je? Als het je kind is, je vader of moeder, buurvrouw, vriend? Velen van u zullen zo'n situatie kennen, en het daarbij horende gevoel van onmacht. Het willen dat je opeens magische, genezende handen hebt, of iemand kent die kan genezen, het lijden weg kan nemen. En soms zit je in de andere positie, dat een ander er is voor jou, met de onmacht die weer iets met jou doet...

De vader van de zieke jongen in het Marcus evangelie zoekt die genezing, in eerste instantie bij de leerlingen van Jezus, terwijl deze de berg op is en daar verheerlijkt wordt. De leerlingen kunnen de jongen niet genezen, de geest die hem ziek maakt niet verdrijven. Er ontstaat onrust, verschil van mening. Teleurstelling bij de vader. Dan komt Jezus terug, en brengen ze de jongen naar hem toe. Wat opvalt is dat, terwijl de jongen ligt te stuip trekken met schuim op zijn lippen, Jezus in alle rust het woord tot de vader richt. Tussen de regels door krijg je het gevoel dat hij allereerst de vader geneest van iets. 'Alles is mogelijk voor wie gelooft. Je kunt het 'horen als een beschuldiging (tekort aan geloof), maar ook als een bemoediging (alles kan anders worden) die bij de vader de reactie oproept: ik geloof, kom mijn ongelooft te hulp. Er is van allebei. Maar misschien overheerst in de moeilijke momenten het ongelooft. Zie je als ouder, naaste de hele tijd het gevaar en de slechte afloop.

De ouder met zijn zorgen over het kind. Je kunt je er iets bij voorstellen. Wij zien onze kinderen graag als betere versies van onszelf. Vlees van ons vlees, naar ons beeld geschapen. We hebben hen een naam gegeven. En dan begint de verrassing van de eigenheid van het kind. Waar het anders is, niet aan onze beelden voldoet.

De vreemdheid van hun eigen kind, het niet kennen van de ervaringen die hun eigen dochter Rieke heeft, heeft dichter Marnix Niemeijer in acht gedichten, acht momentopnamen, beschreven. *Opname van opzij* heet de bundel. Van opzij, de blik van degene die naast haar staat. De eerste opname toont de vader in zijn stoel die zijn dochter ziet binnenkomen, en de verwondering en verwantschap met haar ervaren. De tweede opname, die begint met 'De deur is dicht'. Hoog opgetrokken knieën, geen gezicht, maar haar en handen, beschrijft hoe hij de psychose, wat het in medische termen is, waarneemt en bevroegt. Het betekent dat ze opgenomen moet worden. De tweede betekenis van opname komt hier aan het licht.

Het overvalt ze. De dichter komt bij de waarom-vraag. Waar komt dit vandaan? Van opzij, van boven? Hoe kan het? Het ging zo goed... Het lukte niet meer, telkens opnieuw beginnen vraagt elke keer zoveel lef, zoveel moed. Als naaste sta je er vaak bij, en kijkt er naar. Waar vind je dan nog kracht, een schoot van ontferming. En wat doet het met haar om niet meer te kunnen terwijl haar vader en moeder naast haar in hun wanhoop zitten?

[.....]

De opname van Rieke duurt lang. De vader is er bij, ziet haar, loopt met haar mee naar het stiltecentrum, ziet haar eten, drinken. Voelt de pijn die zij zelf niet lijkt te voelen, maar wegslikt als te hete thee. Ik meende in eerst instantie in het gedicht een lijn te zien van pijn naar verlossing, zoals ik die ook zag in het verhaal bij Marcus. Dat komt misschien omdat onze hele Bijbel op dat schema gebouwd lijkt: de schepping is goed, de mens valt in zonde en wordt verdreven uit het paradijs, wachtend op de verlossing van Godswege, die met Jezus geopenbaard wordt. Bij nader inzien is dat een dogmatische illusie, waar ik eigenlijk al lang afscheid van had genomen.

Vader en dochter lopen door lange gangen naar het stiltecentrum van de instelling (waar deuren vanzelf opengaan). Het is een weg naar huis, een weg terug. Bij de kaarsen ligt de bijbel, en hij hoort haar haar psalmen fluisteren. Psalmen, gebeden vanuit het diepste diepte van menselijkheid, met alle vreugde en dankbaarheid, maar ook de grootste pijn, wanhoop en verlatenheid. Alles leeft daar. En in het zingen en bidden van die eeuwenoude teksten verbinden we ons in solidariteit met die menselijke beleving van het bestaan. Psalmen komen vaak ook spontaan naar boven. Bij de ander zijn in momenten van psalmen fluisteren toont de intimiteit, en daar spreekt groot vertrouwen uit. In diepe duisternis, uit de diepte roepen wij. Hoor je mij? Dat kun je als je gelooft, dat er iets of iemand is die luistert, die mee weet (zoals Lloyd Haft in zijn psalm 23 verwoordt). Een naaste, een geliefde, een god.

'Ik geloof heer, kom mijn ongelooft te hulp.' De vader durft, heeft het lef, om zich toe te vertrouwen met zijn wanhoop. Wanneer de jongen voor dood neervalt gaat Jezus naar hem toe en wekt hem op, helpt hem overeind. Later zal hij zijn leerlingen zeggen dat dit soort geest alleen met vasten en gebed te verdrijven is. Vasten en gebed maken het in elk geval mogelijk om het uit te houden en niet te wanhopen, omdat je altijd in gesprek bent met de oorsprong van ons bestaan. Misschien is dat ook de genezing van de vader.

Als ik hier iets over zeg, dan klinken woorden van mijn oma in mijn geheugen na. In de oorlog vond zij, na de evacuatie uit Arnhem, onderdak bij een katholiek gezin in de achterhoek. Met twee kleine kinderen kreeg ze een kamer vlak naast de woonkamer, waar het gezin elke avond gezamenlijk de rozenkrans bad. Met haar gereformeerde achtergrond was dit voor mijn oma iets dat zij niet kende, maar waar ze onmiddellijk het bijzondere van aanvoelde. Om het gebed niet te storen probeerde ze op deze momenten zo stil mogelijk te blijven. Ze vertelde mij eens dat ze op een gegeven moment merkte dat het bij haar van binnen mee begon te bidden. En dat ze zich daarna nooit meer verloren heeft gevoeld.

Als er een God is, een oorsprong van al wat leeft, die ons geschapen en gewild heeft, zou zij of hij dan net als de vader de dichter, en de moeder telkens van opzij meekijken, meelopen? Niet in staat onze pijn weg te nemen, maar wel er te zijn? In al die momenten die het gedicht beschrijft? Die er is als de lijdende vraagt: hoor je mij, blijf bij mij in deze nacht.

Dan is verlossing niet een eindstation, maar genezing van de wanhoop, redding voor de verbondenheid, die er voor zorgt dat we er kunnen zijn voor de ander, en de ander voor mij, als ik het uitroep, en wil vragen: mag ik met jou mijn psalmen bidden. Mijn dankbaarheid, mijn gesprek met het leven, mijn wanhoop. Zoals de dichter schrijft: *jouw route is mijn route, jouw stiltes zijn mijn stiltes, jouw vragen terugkerende vragen. Kom maar.* Dan dragen mensen het samen. Zo zouden we moeten leven!

Marcel Elsenaar

We lezen: Markus 9: 20 – 24 en enkele gedichten uit *Opname van opzij*, van Marnix Niemeijer

Marcel Elsenaar is te bereiken via lt@dominicusamsterdam.nl ('tav Marcel Elsenaar')